

Közéleti napló

GÁSPÁR SÁNDOR
TÁTRALOMNICON

Gáspár Sándor, az MSZMP KB tagja, a SZOT főtávkára kedden Tátralomnicra utazott a Szakszervezeti Világszövetség végrehajtó irodájának üléseére.

ERDEI LÁSZLÓNÉ
SZÓFIÁBAN

A szocialista országok nemzetközi vezetők tanácskozására Szófiába utazott a Magyar Nők Országos Tanácsának küldöttsége Erdei Lászlóné, az MNOT elnökének vezetésével.

ÜGYÉSZI KÜLDÖTTSGÉ
UTAZOTT MOSZKVA

Dr. Szijártó Károly, a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze vezetésével R. A. Rudenkónak, a Szovjetunió legfőbb ügyésze meghívására kedden ügyészi delegáció utazott Moszkvába, hogy tanulmányozza a Szovjetunió ügyészségi munkáját.

DR. POLINSZKY KÁROLY
JUGOSZLÁVIÁBAN

Dr. Polinszky Károly oktatási miniszter hivatalos látogatásra utazott Jugoszláviába, Trpe Jakovleski, a jugoszláv szövetségi tudományos és kulturális bizottság elnökének meghívására. A látogatás során eszmecsere folyt a két ország oktatásügyének időszerű kérdéseiről, valamint a két ország közötti oktatási együttműködés helyzetéről, továbbfejlesztésének lehetőségeiről.

Ingázók a térképen

A közelmúltban egy kétezres lélekszámú község népfronttitkárával a helybeli társadalmi munka menet-akadályait tanulmányozva körülnéztünk egy kicsit az ügyvezető ingázók berkeiben. Ezt a tanulmányutat megelőzően csak íróasztal mellől ismertem a témát, s már az első tapogatózások meggyőzték, hogy itt is más az elmélet és más a gyakorlat. Kósa János negyvenéves bejáró munkás, közel kétszáz hasonló sorsú társára is hivatkozva kerekén kijelentette, hogy ő semmiféle társadalmi munkát nem vállalhat a falujában; egyszerűen azért, mert a munkaszünetes napok kivételével egyáltalán nem is tartózkodik a lakóhelyén.

Reggel háromnegyed hatkor indulunk, este jóval öt óra után érkezünk. Nyolcórás kemény munka van a kezünkben, kétórás utazás ide-oda összesen, lődörgés a vonat előtt, mire hazaér az ember, azt mondja, no, máma jóllaktam munkával. Van persze miközöttünk, aki könnyen kivágja magát idehaza is, a gyárban is. Itt azt mondja, végez valami társadalmi munkát a gyárban, ott meg azt, hogy idehaza tesz eleget a kívánságoknak. Ne járjuk körül üres szóval a dolgot; az az igazság, hogy akik eljárnak — kevés kivétellel — sehol sem tesznek többet, mint amiért a pénzt kapjuk.

Körülbelül ez az alaphelyzet, ha az ingázók társadalmi munkához való viszonyát, ha

ezen túl a művelődési lehetőségeiket tárgyalgassuk akarjuk mérlegelni. Aki két helyen él, két hely között aprózza fel az idejét, egyik helyen se nagyon fűlik a foga a tanuláshoz, a művelődéshez, reggel korán indul, este, ha megter, befeszkel magát a családba, sok közülük évenként átépítkezik, s mire felszabadul egy kicsit, azt mondja, elment már a kedve mindentől, ami valamilyen leköltöttséggel jár.

Nyers tények ezek, látszatra nincs is kiskapu, amelyen át változtatási szándékkal a közelükbe tudnánk férközni. A párt, a kormány, a társadalmi szervezetek közössége mégis folyamatosan napirenden tartja az ingázók köznevelődési problémáit, megoldásokat keresnek az utazókat fogadó gyárak, a munkásokat adó falvak; előjáróban az általános iskola elvégzését szorgalmazzák, de ott csúcsosodik a feladatok között a művelődési lehetőségek sok más kiaknázatlan — látszatra kiaknázatlan — tömege is. Például az, hogyan lehetne minél több ingázót bevezetni a művelődési intézményekbe, a különböző szakkörökbe, köznevelőtárakba és így tovább.

Az nagyon nehéz — mondta annak idején Kósa János ingázó munkás. — En elég régen utazgatom már, emlékszem, neveztek valamikor kétlakinak, bejárónak, ennek-annak, de a helyzet, mármint az én helyzetem azóta jóformán semmit se

változott. Városra nem költözöm, összehoztam nagynehezen a falumban egy szép kétszobás házat, gyönyörű gyümölcsösöm van, nem bírnám megszokni a városi életet. Meg aztán mostanában arra is kell gondolni, hogy azért előbbre vagyunk valamivel. Példának okáért, mióta megvan a televízió, én nem érzek semmiféle hiányt. Addig is hallgattuk a rádiót, de ez most több, teljesebb a művelődéshez. Ennél többre én nem is vagyok képes. Naponta nyolc óra munka, két óra utazás, több is kettőnél, mert a vonathoz való út is időbe telik; ami hátra van a napból, az énnekem nem arra való, hogy ilyen-olyan előadásokra, fejtárgyokra járjak. Ez az igazság, ami ezen túl van, akárki mondja is, a magamfajta embernek csak elméleti okoskodás.

Mégis fölvetettünk néhány gondolatot ennek a makacsnak tűnő munkásnak elméleti okoskodásainkhoz. Nem lenne-e érdemes például a művelődési otthonokban létrehozni az ingázók klubját. Olyan kis közéleti, baráti fórumokat, ahol az utazók is összeülneek olykor, hogy ne csak a várótermekben, vasúti kocsiokban, s a munkahegyükön találkozzanak, hanem idehaza is megtalálják egymást közös ügyeikben. Ha nem is születne ebből falrendező művelődéspolitikai eredmények, legalább az ugartörés nehéz műveletén jutnánk túl, az ingázók dolgaiban nem az ó távollétükben okoskodnánk a megoldásokon.

Hát, ha elmennének oda az emberek — mondta Kósa János —, akkor hozhatna a dolog valamit. Nem is kellene ott eleinte több összejövetel kéthetenként egyenél. De hogyan lehetne azt összeszedni, kik járnak el egy-egy faluból.

Feleltünk. Minden tanács tudja, ki, hol dolgozik. A közlülük valóknak kellene elsősorban kezükbe adni a listát, azoknak, akik megértik, miről van szó, s azt is, hogy érdemes megfogni a kezüket. Nem lehet azt elvárni, hogy bármilyen szívélyes szóra egyszerűen ott terem minden ingázó a megbeszélésen, de ha sikerülne ezt a magot elvetni, maguk az ingázók vehetnék vállukra a művelődési gondokat, amelyeknek terhét most a párt, a kormány, a társadalmi szervek szakemberei hordozzák.

Persze, könnyen meglehet, hogy mindez nem több az eddigi okoskodásoknál. Az ingázók két helyen élnek a térképen, lehet, hogy nagy többségük mindkét helyen megtűri, könnyen viseli maguk körül a fehér foltokat. Lehet, hogy a jólét egyre zárkózottabbá keményíti az embereket, de a fejlődésük érdekében való közösségi törekvések sohasem merevedhetnek meg, hiszen az ingázók ugyanolyan értékes tagjai a dolgozó társadalomnak, mint azok, akik a lakóhelyükön dolgoznak.

Ormos Gerő

Ember, munka és város

Réges-régi vélemény, ha a társadalmi munkáról van szó: könnyű falun, kisközségben szervezni. Hiszen az embereket saját közeli érdekeik mozgatják. Ha nincs járda, ha gödrös-sáros az utca, ha feltöltődött a víz-elvezető árok, könnyen kaphatók, hogy lapátot, ásót fogjanak, s nekilássanak rendbe tenni házuk táját. Hiszen munkájuk gyümölcsét ők élvezhetik, s nem utolsó sorban, azonnali fogantatja van a közös munkával eltöltött délutánoknak. Járdá épül, hát nem kell a sárban caplatni, feltöltik az út kátyúit, hát haza tudják szállítani a tüzelőt; rendbe hozzák a vízvezető árkot, hát nem önti el a legközelebbi nagy eső a kerteket.

Könnnyű tehát falun megmozgatni az embereket, társadalmi munkát szervezni, lapáttra-ásóra kapadni egy-egy utcá lakóit. Jóval nehezebb mindez a városokban, minél nagyobb a város. Már csak azért is, mert például Szegeden kevés embernek van lapátja, ásója.

Látszólag megmosolyogni való ez a megkülönböztetés. Lapátot, ásón mülta mindez? Hát azon is. Mert amikor rendre azt hallja az ember, hogy nehéz az összkomfortos, hideg-meleg vízzel folyó, központi fűtéses lakások lakóit megmozgatni, akkor a szervezésre is gondolni kell.

Igen, az összképhez ez is hozzátartozik. No meg a személyes érdekesség. Mert hát elsősorban mégis ez mozgatja az emberek nagy részét. Községekben többnyire nyilvánvaló a közösen végzett munka haszna, minél kisebb a település. Ime, néhány bizonyító adat. A tavalyi megyei településfejlesztési versenyt a községek kategóriájában Eperjes nyerte. Egy-egy lakójára 1182 forint értékű társadalmi munka jutott. A nagyközségek között nyertes Csanádpalotánál ez az adat már csak 951 forint, a városok közt győztes Makó esetében 626 forint, Szegeden pedig 229.

Az adatok, a számok magukért beszélnek — szokás mondani. Vagy mégsem? Nem, mert sok mindent nem tükröznek, például a tendenciákat, s az érdekességi viszonyokba sem adnak közelebbi bepillantást. És talán éppen ez az, amit érdemes egy kicsit körüljárni.

Kezdjük a tendenciákkal. 1971-ben Szeged egy-egy lakójára 32 forint értékű társadalmi munka jutott, ez az érték tavaly megközelítette a 230 forintot. Tekintélyes tehát a növekedés, öt év alatt több mint hétszerez. Vajon miért? Megváltoztak volna közben az érdekességi viszonyok? Nem, aligha erről van szó. Sokkal inkább a szervezés és a szemlélet változásáról. Mert hát közben megalakult a városi tanács vb társadalmi munkát szervező szakbizottsága, a tanács, a társadalmi és tömegszervezetek mind nagyobb figyelmet fordítanak a szervezésre, az eredmények felmérésére és ösztönzésére. S ha a szervezésnek ily nagy szerepe lehetett — márpedig volt és van —, leszögezhetünk egy újabb tételt: minél nagyobb egy település, annál alaposabb és átfogóbb szervezésre van szükség.

Ennek igazságát nemcsak az adatok, az utóbbi évek tendenciái bizonyítják, hanem az oly sokat emlegetett érdekességi viszonyok is. Mert minél nagyobb egy település, annál átteleesebbek a viszonyok, annál kevésbé közvetlenek. A kisközség lakója naponta élvezheti társadalmi munkája hasznát: a járdát, az elegyengetett utat, vagy a kitisztított árkot. Erre mondják: igen, ők érdekelték a munkában, de a házigyári épületek központi fűtéses lakásaiban lakók, ahol aszfaltjárdák és utak veszik körül a házakat, úgy érzékelik, hogy nekik már mindenük megvan, minden kényelmük, amiről társadalmi munkában, közösségi összefogásban lehetne gondoskodni.

Igaz lenne ez? Nem, és újra csak nem. Csak hát az összefüggések nem olyan egyszerűek, mint falun. Mert mást is gyakorol az ember, ami figyelmet érdemel. Azt, hogy aki lakásra vár, annak az a legfontosabb, hogy beköltözhessen, aki pedig végre megkapta a várva várt új otthont, az hetek alatt elfelejti előző gondjait, és már az a legnagyobb problémája, hogy nincs üzem, iskola a szomszédban, hogy gyermekét nem tudja óvodában, vagy bölcsődében elhelyezni. A gondok változása természetes is, csak azt illik számításba venni, hogy éppen azért kevesebb a kellenél az üzem, a bölcsőde, az óvoda, hogy minél több lakás épüljön és minél gyorsabban. Ez természetesen nem valamit kedvező, s nem is túl jó dolog, de sajnos — tény. Legalábbis egyelőre.

S éppen ebben tehet rengeteget a társadalmi összefogás. Az olyan összefogás, amelynek eredményeként épült például a Tabán utcai óvoda, s amelynek révén több száz óvodai hellyel gyarapodik Szeged. Csakhogy mindez már többet igényel, mint lapátot meg ásót fogva, kimenni az utcára dolgozni. A társadalmi munka új minősége ez, amely óriási szervező munkát és körültekintést igényel. S ráadásul a résztvevők nem is mindig közvetlenül a saját érdekében dolgoznak. Ez pedig már új emberi minőség: is igényel: a szocialista embert. A szocialista embertípus születésénél pedig ott bábáskodik a társadalmi munka is.

A szervezés, a munka és az alkotó ember új minőségét is igényli tehát a Szeged méretű város fejlődése. Nagy szükség van a közösségi munkára, hiszen jelenünket és jövőnköt egyaránt formálja, olyan értékeket hoz létre, amelyek gazdagítják mindennapjainkat. Nélkülük, a társadalmi munkások nélkül szegényebbek lennénk több száz óvodai hellyel, sok ezer fával, rengeteg virággal, rendezett utcákkal és városrészekkel. Tisztelet, megbecsülés és köszönet jár mindazoknak, akik lelkesen dolgoznak, szerveznek — mindannyunkért.

Szávay István

Eltűnnek a félholdak

Egy furcsa földmérés utolsó parcellái

Ságvártelep és Mihálytelek között, az út és a kisvasút által határolt területen mostanáig fennmaradt a földmérésnek egy maig megmagyarozatlan érdekessége: félhold alakú parcellák sorakoznak egymás után. Az út mellett, a parcellák lábánál már kiásták az árkot a városból érkező vízvezetéknek. Azért ezen az oldalon jön a víz, mert az egész területet házhelynek mértek ki a közeljövőben. Hamarosan eltűnnek tehát a félholdak, a görbe földek. Lehet, hogy valaha más területeken is mértek ilyen szalagparcellákat, de tagadhatatlan, hogy Szeged környékén maradt fenn legtovább, jó lenne, ha hozzáértő emberek újra megkísérelnék a magyarozatát, amíg szemmel is látható, miről van szó tulajdonképpen.

Reizner ezt írja Szeged történetében: „Sajátságos azonban, hogy az egyes birtokrészeket elkülönítő borodákat sarló alakra, a hold formájára húzták. Az őthalmi és dorozsmai dűlőkben az egyenlő nagyságú birtoktestek ezen hajlott, holdszerű alakja maig fennmaradt.” Reizner nem ad magyarozatot rá, de előtte is, utána is arról beszél, hogy a földközösség Szeged környékén tovább maradt fenn, mint másutt. Az a fajta gazdálkodás, amely a néhány évig művelt földet egyszerűen otthagya pihenni, és másikat hasított ki a megműveletlenből, megengedhetett, hogy a barázdák ne egyenesen haladjanak, hanem sarló alakba görbüljenek. Így nem kiabált a szomszéd, miért szántják el az övét. Persze, ez csak lehetőség, és nem magyarozat. Tény, hogy görbén mérni a földet nehezebb, mint egyenesen, okának kellett lenni, ha ezt, a számunkra furcsa megoldást választották.

Mihályteleken egy kivétel-

lel minden megkérdézt ember a legegyszerűbb magyarozatot adja: ha félhold, akkor török. A Pocokfalunak nevezett dűlőben is vannak ilyen görbe földek, természetesen azokat is a török kívánságára görbítették a néphit szerint. Tiszasszigeten a Kristóf-földje is kifli alakú parcellákból állt, a téess tagosítása előtt, itt is a török világ szolgált magyarozatul. Tápén, a Völgyköz görbe földjeire már azt a magyarozatot is adta egy racionálisabb észjárású fiatalember, hogy görbe volt a Vármegyeyi út, hozzáhajlott a szántóföld is. (Az is lehet persze, hogy a Vármegyeyi út követet a görbülő földek határvonalát.)

Bálint Sándor a Szeged népe című könyvben a török világra utaló néphagyományt is lejegyzti: „... a város körül ösödök óta megművelt feketeföldek egyes tagjai félhold alakúak, a múlt század óta feltört járásföldek, homokok viszont már nem ilyenek. Ezt a szegedi néphagyomány a török hódoltsággal, az iszlám félholdszimbólumával hozza kapcsolatba. Egy félnépi magyarozat szerint a törökök formálták ilyenné, hogy Allah kedvét találja bennük, ha letekint az égből, és tartsa meg török híveinek... Gyanakodhatunk azonban archaikus, matriarkális hagyományokra, a Földanya kultúrára is”.

Bár a török beleszólt tájunk mezőgazdaságába, a paprika és a dohány meghonosítása is az ő közvetítésével történt, a muzulmán félholdszimbólumát látni ebben a földmérési furcsaságban mégis olyan lehet, mint-ha valaki a keresztútban a kereszténység jelvényét fedezné föl. Praktikusabb magyarozat lehetne a minden oldalról támadó szél útjának ötletes lezárása a görbén ültetett növényi sorok-

kal, de ennek meg az szőlő

ellene, hogy a feketeföldön ismerős volt, a homokon, ahol éppen funkciója lehetett volna, nem.

Bármint hoz megalapozott magyarozatul a tudomány, érdekességként hadd írjam le, hogy az általam megkérdézt emberek közül senki nem emlékezett rá, hogy görbe barázdával is elszántották volna a szomszéd földjét, és ebből vita támadt volna. Pedig Tápén a föld egyik végéről látni sem lehetett a másikat. A mezsgye sokáig fennmaradt, ez a kis gazfészekcsik látható határ volt sokáig. A mezsgyekaró később is elegendő támpontot jelentett úgy, hogy a parcella derekán egyszerűen „lelépték”, van-e olyan széles ott is, mint a karóval jelölt két szélén. Tiszasszigeten, úgy hallottam, középre is tettek karót, hogy vita ne legyen. Mihályteleken a karót néha a föld alá süllyesztették, az eke járhatott fölötte, és kibontották, ha szükség volt rá. Aki szántott, az tartotta a kötelességnek, hogy ügyeljen a tisztességre, és tévedés esetén vagy „visszaszántott”, vagy szólt a szomszédnak, hogy ő hússza vissza az elszántott barázdát.

Hallottam igen egyszerű magyarozatot is a félholdra. Volt, aki azt mondta, hogy az ökor elkajszult a jobbágyföldeken szántás közben, ebből lett a görbe föld. Minden bizonytalannal nem ilyen „kajszult földek” ezek, alapos kutatás talán meggyőzőbb magyarozatot adhat. Ha ilyen sokáig fennmaradt Mihályteleken (sorvonalát még a szélső három utca is követi), éppen arra bizonyíték, hogy a birtokhatárok igen nehezen változtak. Lehet, hogy a török világnál régebbi félholdakat osztanak új mérőszelvényekkel a közelebbi házhelyként a társadalmi viszonyok határában.

Horváth Dezső

Újabb árhullám a Tiszán

A múlt heti szegedi tetőzés után a Tisza vízszintje ismét emelkedik. Az ATIVIZIG-től kapott tájékoztatás szerint a Tisza felső szakaszán kialakult az előzőnél kisebb értékű árhullám, amely utolérte a múlt heti szegedi tetőzést. Ez a mérsékelt áradás a jellemző Szolnoktól az országhatárig: naponta 5–10 centiméterrel árad a folyó és várhatóan e hét szerdán vagy csütörtökön tetőzik 670 centiméter körüli értékkel.

Az ATIVIZIG 650 centiméteres vízállásnál szokta elrendelni Szegednél az első fokú árvízvédelmi készültséget, amely folyamatos figyelemmel kísérelt az árvízszintet. Ez a készültségi fokozatnál magasabb vízszint esetén a készültségi fokozat növelésére kerül sor.

A Körösökön nincs kialakulóban árhullám, viszonylag kicsi a víz, amely nem játszik szerepet a Tiszán levonuló árhullám növelésében. A jelentések szerint a Maros is „kifutotta” már magát, a vízgyűjtőbe hullott márciusi hó már elolvadt, a kialakult árhullám levonult, amely Makónál 236 centiméterrel tetőzött. Utánpótlás nincs újabb árhullám kialakulására.